

Sygn. akt I NSNc 576/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Adam Redzik

Bożena Cecylia Makuch (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M. W.

przeciwko T. L., J. L.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 31 marca 2022 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty

w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w L. z 18 grudnia 2015 r., sygn. II Nc (...):

- 1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z 18 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w L. w sprawie II Nc (...) na skutek pozwu wniesionego przez M. W. nakazał pozwanym T. L. i J. L., aby w ciągu dwóch tygodni zapłacili solidarnie powodowi kwotę 24 197 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 2 720 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania albo wnieśli w tymże terminie zarzuty.

W uzasadnieniu sąd wskazał m.in., że powód domagał się, aby T. L. i J. L. zapłacili na jego rzecz solidarnie kwotę 24 197 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty. Powód podnosił, iż jest posiadaczem weksla własnego wystawionego przez pozwanych i następnie uzupełnionego, w związku z czym jest legitymowany do wystąpienia z roszczeniem określonym w petitum pozwu. Wskazał, że pismem z 10 listopada 2015 r. wezwał pozwanych do wykupu weksla wyznaczając datę na dzień 30 listopada 2015 r., jednakże pomimo wezwania pozwani nie udzielili żadnej odpowiedzi, jak również nie stawili się w wyznaczonym miejscu i czasie. Do dnia wniesienia powództwa pozwani nie dokonali wykupu weksla oraz nie uczynili zadość roszczeniu powoda w całości ani w części.

Sąd Rejonowy w L. ustalił, iż M. W. prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą M. w L. zawarł z pozwanymi w dniu 13 sierpnia 2015 r. umowę pożyczki. Dla zabezpieczenia roszczeń powoda pozwani wystawili weksel własny. Pozwani w wyznaczonym terminie nie dokonali wykupu weksla. W ocenie sądu złożony do akt sprawy weksel zawierał elementy wskazane w art. 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (Dz.U z 1936 r., nr 37, poz. 282). Sąd powołując treść art. 485 § 1 i 2 k.p.c., zważył, że w sprawie spełnione zostały przesłanki do wydania nakazu zapłaty, zaś żądanie odsetek ustawowych uzasadnia przepis art. 481 k.c. Orzeczenie o kosztach procesu zostało wydane w oparciu o przepis art. 108 § 1 k.p.c., art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Skargą nadzwyczajną z 8 marca 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w L. II Wydział Cywilny z 18 grudnia 2015 r. sygn. akt II Nc (...) w całości, zarzucając:

1. naruszenie zasady ochrony konsumenta określonej w art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 486 ze zm., dalej: Konstytucja RP) przez wydanie przeciwko pozwanym

konsumantom nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla bez zbadania z urzędu umowy pożyczki, której wykonanie ten weksel zabezpieczał i tym samym niezapewnienie konsumentom ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, mimo że na podstawie dokumentów załączonych do pozwu Sąd z łatwością mógł ustalić, że stosunkiem podstawowym jest umowa pożyczki zawarta z konsumentami oraz że istnieją wątpliwości co do zgodności z prawem istotnych postanowień tej umowy;

2. naruszenie konstytucyjnych zasad: zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa i zasady bezpieczeństwa prawnego oraz społecznej sprawiedliwości wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP przez to, że Sąd wydając przeciwko pozwanym konsumentom nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla, który zabezpieczał wiarygodność pożyczkodawcy z umowy pożyczki, rozstrzygnął sprawę w nieadekwatnym trybie, zaniechał dokonania oceny zgodności tej wiarygodności z przepisami prawa chroniącymi konsumenta, czym doprowadził do naruszenia równowagi w stosunkach społecznych, zwiększył dysproporcje pomiędzy partnerami społecznymi i wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentów.
3. rażące naruszenie prawa procesowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 485 § 2 zd. 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz.1575, dalej: k.p.c.) w zw. z art. 7 Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95 z 21.4.1993, s. 29, dalej: Dyrektywa 93/13) przez wydanie nakazu zapłaty przeciwko konsumentom, mimo że treść weksla odczytywana łącznie z załączonym do pozwu wezwaniem do jego wykupu nasuwała wątpliwości co do wymagalności i wysokości zobowiązania wekslowego, które sąd w świetle art. 7 Dyrektywy 93/13 powinien był wyjaśnić przez zbadanie z urzędu treści porozumienia wekslowego, stanowiącego element umowy pożyczki zawartej przez pozwanych w dniu 13 sierpnia 2015 r.;
4. rażące naruszenie prawa procesowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 486 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13, poprzez wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym przeciwko pozwanym konsumentom mimo, że z powodu wątpliwości co do wymagalności i wysokości zobowiązania wekslowego, brak było podstaw do jego wydania, a sąd był zobligowany do przekazania sprawy do postępowania zwykłego i wyznaczenia rozprawy w celu zbadania z urzędu postanowień umowy pożyczki, której wykonanie tenże weksel zabezpieczał;
5. rażące naruszenie prawa procesowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 202 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w zw. z art. 37¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 7

Dyrektywy 93/13 przez rozpoznanie sprawy i wydanie nakazu zapłaty, mimo że Sąd Rejonowy w L. z uwagi na fakt, że pozwani byli konsumentami, powinien być z urzędu stwierdzić bezskuteczność powołania się powoda na właściwość miejscową sądu wynikającą z art. 37¹ k.p.c., a w konsekwencji stwierdzić swoją niewłaściwość miejscową i przekazać sprawę sądowi właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania pozwanych;

6. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740, dalej: k.c.) poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie ustalenia z urzędu abuzywności postanowień umowy pożyczki zawartej między przedsiębiorcą i pozwanymi konsumentami, co doprowadziło do uwzględnienia roszczenia powoda w całości i odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom.

W oparciu o tak skonstruowane zarzuty Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w L. II Wydział Cywilny z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga nadzwyczajna Rzecznika Praw Obywatelskich zasługiwała na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej: u.SN), jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju

uchybień potwierdza wadliwość zaskarżonego orzeczenia, rodząc jednocześnie obowiązek zbadania, czy wadliwość ta powinna być usunięta ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza automatycznie o konieczności usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Natomiast niezasadność zarzutów podnoszonych przez podmiot skarżący w ramach podstaw szczególnych przesądza o bezzasadności skargi, nawet bez badania przesłanki ogólnej skargi (wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20, 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., I NSNk 5/20).

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że skarga nadzwyczajna nie służy do eliminowania wszystkich wadliwych orzeczeń sądowych, a jedynie tych, które obarczone są wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, które uzasadniają ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20; wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20, 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., I NSNk 5/20).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne dopiero po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Rozpoznając sprawę w pierwszej kolejności należało odnieść się do kwestii formalnych tj. skierowania przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, jako właściwej – w jego ocenie – do rozpoznania skargi.

Art. 26 § 1 u.SN stanowi, że do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpatrywanie skarg nadzwyczajnych. Zauważa to nawet skarżący. W ustawie o Sądzie Najwyższym brak jest przepisu, który zezwalałby na rozpoznanie skargi nadzwyczajnej przez Izbę Cywilną Sądu

Najwyższego, która to Izba właściwa jest w zasadzie jedynie do rozpoznawania spraw z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, rodzinnego i opiekuńczego, a także spraw dotyczących rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów (art. 23 u.SN).

Zważywszy zatem na okoliczność, że obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwości prowadzenia w Izbie Cywilnej postępowań ze skargi nadzwyczajnej, jak również, że w Izbie tej nie orzekają ławnicy Sądu Najwyższego, wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich narażał strony na potencjalną i nieodwracalną szkodę w postaci nieważności postępowania (zgodnie z art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 94 § 1 u.SN) jako prowadzonego przez niewłaściwą izbę, w niewłaściwym składzie. Powyższe było wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 26 maja 2021 r., I NSNc 76/21; 18 listopada 2021 r., I NSNc 245/21). Również Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie podziela stanowisko, że wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o rozpoznanie skargi nadzwyczajnej przez Izbę Cywilną stanowi oczywiste i rażące naruszenie prawa.

Ponadto Rzecznik Praw Obywatelskich powołuje się na niezgodną z Konstytucją RP uchwałę z dnia 23 stycznia 2020 r. sygn. akt BSA I-4110-1/20, chociaż jednocześnie zaznacza, że „świadom jest faktu istnienia orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego”, które stwierdzają, że powyższa uchwała jest niezgodna z Konstytucją RP. Postępowanie Rzecznika Praw Obywatelskich polegające na odniesieniu się do uchwały, która została przez Trybunał Konstytucyjny uznana za niezgodną z Konstytucją i w związku z tym nie wywołuje skutków w obrocie prawnym stanowi przejaw nierespektowania przez Rzecznika Praw Obywatelskich obowiązującego porządku prawnego.

Przechodząc do oceny podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów, w pierwszej kolejności wskazać należy na treść art. 494 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania nakazu zapłaty), zgodnie z którym, nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku.

Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w L. 18 grudnia 2015 r., uprawomocnił się w stosunku do T. L. z dniem 4 lutego 2016 r., zaś w

stosunku do J. L. z dniem 20 stycznia 2016 r., wobec czego nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19). Skarga nadzwyczajna została wniesiona w terminie, przez uprawniony do tego podmiot.

Rzecznik Praw Obywatelskich słusznie zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych art. 76 Konstytucji RP, czyli zasady ochrony konsumenta, jako strony słabszej w stosunkach cywilnoprawnych z przedsiębiorcą.

Przepis art. 76 Konstytucji RP stanowi, że na władzy publicznej spoczywa obowiązek ochrony konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich życiu, prywatności i bezpieczeństwu przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określają regulacje ustawowe. Treść przytoczonego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że prawa konsumentów są objęte ochroną na poziomie konstytucyjnym, a organy państwa są zobowiązane do zapewnienia skutecznej ochrony tych praw.

Wspomniany art. 76 Konstytucji RP był wielokrotnie przedmiotem orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09; 15 marca 2011 r., P 7/09), w świetle którego art. 76 Konstytucji ma zastosowanie zarówno na etapie stanowienia prawa, stosowania prawa, jak i dokonywania jego wykładni. Pod użytym w tym przepisie pojęciem „władzy publicznej” rozumie się organy władzy ustawodawczej, organy władzy wykonawczej, instytucje i organy administracji publicznej oraz sądy. Obowiązek ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami obejmuje wszystkie organy państwa, do których właściwości należą sprawy dotyczące konsumentów, w tym również sądy powszechne (zob. P. Mikłaszewicz, *Komentarz do art. 76, (w:) Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1 - 86, (red.) M. Safian, L. Bosek, Legalis*).

Jakkolwiek przepis art. 76 Konstytucji RP nie jest źródłem praw podmiotowych, na co wskazuje obowiązek skierowany do ustawodawcy w zakresie szczegółowego uregulowania praw konsumentów na poziomie ustawowym, tak wspomniany przepis formułuje określone obowiązki państwa, które muszą znaleźć

odpowiednią konkretyzację w ustawach zwykłych (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03).

Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że pozycja procesowa konsumenta w sporze z przedsiębiorcą jest słabsza, dlatego konieczne stało się jej wzmocnienie. „Ustrojodawca przyjął za pewnik, że konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Wzmocnienie pozycji konsumenta ma na celu realizację zasady równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 marca 2011 r., P 7/09; wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 30 czerwca 2021 r., I NSNc 191/21; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21).

Organy państwa realizują obowiązek ochrony praw konsumentów zgodnie z obowiązującymi regulacjami krajowymi oraz standardami wyznaczonymi w prawie europejskim (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03). Powyższe koresponduje z orzecznictwem Sądu Najwyższego, zgodnie z którym zakres ochrony praw konsumentów należy ocenić z uwzględnieniem prawa europejskiego, z uwagi na obowiązek implementowania regulacji unijnych dotyczących konsumentów do prawa krajowego (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21).

Na poziomie prawa europejskiego fundamentalne znaczenie dla ochrony praw konsumentów ma Dyrektywa Rady Unii Europejskiej nr 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE. L, Nr 95, str. 29; dalej: Dyrektywa 93/13). Treść Dyrektywy 93/13 nie pozostawia wątpliwości, że państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (motyw 24 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13). Państwa członkowskie stanowią przepisy, na podstawie których nieuczciwe postanowienia umowne co do zasady nie są wiążące dla konsumenta (art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE organy wymiaru sprawiedliwości z urzędu dokonują oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej. Po raz pierwszy zajął takie stanowisko w orzeczeniu w sprawie *Océano Grupo Editorial* (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 27 czerwca 2000 r., *Océano Grupo Editorial*, C-240-244/98, pkt 26-29). Trybunał Sprawiedliwości UE zwrócił uwagę na to, że skuteczna ochrona praw konsumentów wynikająca z przepisów Dyrektywy 93/13 może zostać osiągnięta, jeżeli sąd orzekający w sprawie może z urzędu (ang. *the Directive entails the national court*) dokonać oceny postanowień umownych pod kątem potencjalnie nieuczciwych warunków (ang. *To evaluate terms of this kind of its own motion*). Powyższe służy urzeczywistnieniu celu wyznaczonego w art. 6 Dyrektywy 93/13 (M. Baran, *Stosowanie z urzędu prawa Unii Europejskiej przez sądy krajowe*, Warszawa 2014, s. 266). Analiza kolejnych orzeczeń wskazuje, że Trybunał Sprawiedliwości UE „przestaje posługiwać się terminem „możliwość” dokonania przez sąd z urzędu oceny charakteru klauzuli, wprowadzając po stronie sądu krajowego „obowiązek” podjęcia takiego działania” (M. Baran, *Stosowanie z urzędu prawa Unii Europejskiej przez sądy krajowe*, Warszawa 2014, s. 266-267). Należy jednak podkreślić, że sąd może działać z urzędu jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy wymaga tego interes publiczny, gdy posiada niezbędne informacje na temat stanu faktycznego i prawnego rozpoznawanej sprawy (wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z: 17 grudnia 2009 r., *Eva Martín Martín*, C- 227/80, pkt 20; 21 grudnia 2016 r., 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14, pkt 52; 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17, pkt 42). W takich przypadkach sądy krajowe z urzędu powinny weryfikować czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11).

Trybunał Sprawiedliwości UE również w tym duchu dokonał oceny polskich przepisów krajowych. Należy przypomnieć, że postępowanie nakazowe – zgodnie z przepisami obowiązującymi w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty – składało się z dwóch etapów. W pierwszym, treść przepisu art. 485 § 2 k.p.c. nie pozostawia wątpliwości, że sąd miał obowiązek wydania nakazu zapłaty

(„sąd wydaje”), jeżeli powód załączył do pozwu weksel i wniósł o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. W takim przypadku rola sądu orzekającego sprowadzała się do oceny z urzędu ważności weksla pod kątem formalnym w zakresie jego prawdziwości i treści. Dopiero w drugim etapie – po wniesieniu przez pozwanego zarzutów od nakazu zapłaty - na podstawie art. 493 § 1 k.p.c. sąd orzekający był uprawniony do zbadania zarzutów podnoszonych przez pozwanego.

Trybunał Sprawiedliwości UE w kontekście powołanego art. 485 § 2 k.p.c. jednoznacznie wypowiedział się, że przepis art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 sprzeciwia się rozwiązaniom prawnym „pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie” (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, pkt 71). W związku z tym skuteczna ochrona praw konsumentów jest możliwa, jeżeli sąd orzekający kierując się standardami wyznaczonymi przez Dyrektywę 93/13 z urzędu dokona oceny umowy będącej podstawą wypełnienia weksla własnego pod kątem klauzul abuzywnych. Tylko w taki sposób sąd orzekający zapewnia ochronę praw konsumentów wywodzonych z Dyrektywy 93/13.

W zgodzie ze standardami wyznaczonymi przez orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i prawo europejskie pozostaje również stanowisko wyrażone w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym rozwiązania prawne ograniczające prawa konsumentów wynikające z prawa europejskiego, polegające na wyłączeniu możliwości badania treści stosunku podstawowego przed wniesieniem przez pozwanego zarzutów, nie zapewniają skutecznej ochrony praw konsumentów, której celem jest wyrównanie pozycji procesowej stron umowy konsumenckiej. Dalej – uznaje art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, który umożliwia przeprowadzenie oceny zgodności z tym przepisem nakazu zapłaty wydanego

w postępowaniu nakazowym z weksla (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy, nie ulega wątpliwości, iż sąd rejonowy z urzędu powinien dokonać oceny postanowień umowy pożyczki stanowiącej podstawę stosunku podstawowego pomiędzy stronami i w tym celu skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu zwykłym. Uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Rejonowy rozpoznając sprawę nie badał z urzędu i nie wziął pod uwagę stosunku podstawowego dla prowadzonego postępowania nakazowego. W konsekwencji Sąd Rejonowy nie uwzględnił konsumenckiej natury sprawy i zastosował wprost przepisy kodeksu postępowania cywilnego, pomijając tym samym przepisy o ochronie konsumenta. Nie budzi zatem wątpliwości, że sposób procedowania przez Sąd Rejonowy nie zapewnił realizacji celu głównego, jakim jest ochrona konsumentów będących w pozycji słabszej względem przedsiębiorcy. W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy w L. wydając 18 grudnia 2015 r. zaskarżony nakaz zapłaty naruszył konstytucyjną zasadę ochrony konsumentów, wynikającą z art. 76 Konstytucji RP poprzez niezapewnienie pozwanym właściwej ochrony w toku postępowania nakazowego. Powyższe zaniechania sprowadzają się również do stwierdzenia zasadności podniesionych zarzutów naruszenia prawa procesowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 485 § 2 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13 oraz art. 486 § 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13.

Zasadnie Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił także naruszenie art. 202 k.p.c. w zw. z art. 37¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13. W uchwale z 19 października 2017 r., III CZP 42/17 Sąd Najwyższy wskazał, że w sprawie z powództwa przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi zobowiązanemu z weksla sąd z urzędu uwzględnia nieskuteczność powołania się przez powoda na podstawę właściwości miejscowej przewidzianą w art. 37¹ § 1 k.p.c. Sąd rejonowy, co nie ulega wątpliwości nie uczynił zadość powyższemu obowiązkowi, nie uwzględnił z urzędu nieskuteczności powołania się przez powoda na podstawę właściwości miejscowej przewidzianą w art. 37¹ § 1 k.p.c., bowiem konsekwentnie stosował jedynie przepisy dotyczące postępowania nakazowego z weksla.

Ostatecznie, wspomniany wcześniej brak rozważenia przez sąd konsumenckiego charakteru podstawowego stosunku prawnego, prowadził w realiach przedmiotowej sprawy do naruszenia art. art. 385¹ § 1 k.c., co zasadnym czyni ostatni z podniesionych zarzutów naruszenia prawa materialnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że przy ocenie czy doszło do rażącego naruszenia prawa, należy wziąć pod uwagę łącznie następujące okoliczności: wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki dla stron postępowania (wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21). Sąd Najwyższy kierując się powyższymi kryteriami dokonał analizy sprawy pod kątem naruszenia przepisów podnoszonych przez skarżącego i doszedł do wniosku, że nie mają one charakteru rażącego.

Przechodząc do oceny przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, należy przypomnieć, że do podstawowych zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) należy w szczególności zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki.

W przypadku postępowania nakazowego z weksla skuteczna ochrona konsumenta powinna polegać na weryfikacji z urzędu postanowień umownych pod kątem ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Istotą ochrony konsumenta jest poddanie całości obrotu praktykom „rynkowo-kompensatoryjnym”, które mają przywrócić mu możliwość podejmowania decyzji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 19 listopada 2019 r., I NSK 90/18 wraz z cytowanym tam orzecznictwem), naruszoną zastosowaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych praktyk rynkowych (wyrok Sądu Najwyższego z 10 czerwca 2021 r., I NSNc 140/20). W związku z tym Sąd Rejonowy ograniczając się jedynie do formalnego sprawdzenia weksla, w oparciu o który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, bez zbadania stosunku podstawowego wiążącego strony postępowania, nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z treści art. 76 Konstytucji RP oraz z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W konsekwencji pozbawił pozwanych właściwej ochrony sądowej, przez co naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne, składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawa.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, wyłącznie na podstawie weksla przedstawionego przez powoda, z pominięciem kontroli umowy będącej źródłem stosunku podstawowego „będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów” (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 lipca 2021., I NSNc 179/20; 1 grudnia 2021 r., I NSNc 212/21).

W związku z powyższym uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W rozpoznawanej sprawie bezspornym jest, że nie ma zastosowania art. 37¹ § 1 k.p.c., w związku z tym Sąd Rejonowy w L. nie jest właściwy miejscowo do rozpoznania przedmiotowej sprawy. W konsekwencji na podstawie art. 27 k.p.c. należało przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w O., jako właściwemu miejscowo. Sąd Rejonowy w O. powinien skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu zwykłym, dokonać oceny materiału dowodowego, w szczególności treści umowy pożyczki, uwzględniając przepisy o ochronie konsumentów.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił zaskarżony nakaz zapłaty, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w O., jako właściwemu miejscowo.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c. i w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.